

STANDARDY OCHRONY MAŁOLETNIICH PRZED KRZYWDZENIEM

Rozdział 1.

Słowniczek pojęć

Ilekroć w niniejszych Standardach jest mowa bez bliższego określenia o:

- 1) **Fabryce Kultury** – należy przez to rozumieć Fabryka Kultury w Redzie;
- 2) **Koordynatorze Standardów** – należy przez to rozumieć osobę wyznaczoną przez Dyrektora, odpowiedzialną za koordynację zadań wynikających z zasad bezpiecznej rekrutacji, monitorowanie realizacji Standardów, reagowanie na sygnały ich naruszenia, ewaluowanie i modyfikowanie zapisów Standardów i prowadzenie rejestru zgłoszeń o zdarzeniach zagrażających dobru małoletniego;
- 3) **małoletnim** – należy przez to rozumieć osobę, która nie ukończyła 18 roku życia (osoba niepełnoletnia);
- 4) **rodzicu** – należy przez to rozumieć również opiekunów prawnych i osoby sprawujące faktyczną opiekę nad dzieckiem;
- 5) **krzywdzeniu małoletniego** – należy rozumieć popełnienie czynu zabronionego lub czynu karalnego na szkodę małoletniego przez jakąkolwiek osobę lub zagrożenie dobra małoletniego, w tym jego zaniedbywanie. Krzywdzeniem jest:
 - a) **przemoc fizyczna** – jest to celowe uszkodzenie ciała, zadawanie bólu lub groźba uszkodzenia ciała. Skutkiem przemocy fizycznej mogą być m. in. złamania, siniaki, rany cięte, poparzenia, obrażenia wewnętrzne. Przemoc fizyczna powoduje lub może spowodować utratę zdrowia bądź też zagrażać życiu;
 - b) **przemoc emocjonalna** – to w szczególności powtarzające się poniżanie, upokarzanie i ośmieszanie małoletniego, nieustanna krytyka;
 - c) **przemoc seksualna** – to angażowanie małoletniego w aktywność seksualną przez osobę dorosłą. Wykorzystywanie seksualne odnosi się do zachowań z kontaktem fizycznym (np. dotykanie małoletniego, współżycie z małoletnim) oraz zachowania bez kontaktu fizycznego (np. pokazywanie małoletniemu materiałów pornograficznych, podglądanie, ekshibicjonizm);
 - d) **przemoc ekonomiczna** – to niezapewnianie odpowiednich warunków do rozwoju dziecka, m.in. odpowiedniego odżywiania, ubrania, potrzeb edukacyjnych czy schronienia, w ramach środków dostępnych rodzicom lub opiekunom. Jest to jedna z form zaniedbania;
- 6) **Pracowniku** - należy przez to rozumieć każdą osobę zatrudnioną w Fabryce Kultury w Redzie na podstawie umowy o pracę, umowy zlecenia, umowy o dzieło, umowy o wolontariat, umowy/skierowania do odbycia praktyk lub stażu, a także na podstawie każdego innego stosunku prawnego, która z racji pełnionej funkcji lub zadań ma lub może mieć kontakt z małoletnimi podczas lub w związku z wykonywaniem powierzonych jej zadań;

- 7) **Wykonawcy zewnętrznym** – należy przed to rozumieć każdy podmiot uprawniony do prowadzenia działalności gospodarczej, niezależnie od formy tejże działalności, który na skutek porozumienia, umowy bądź jakiegokolwiek innej formy regulującej świadczenie realizuje usługi, podczas których z uwagi na charakter tychże usług ma lub może mieć kontakt z małoletnimi.

Rozdział 3.

Polityka ochrony małoletnich przed krzywdzeniem

1. Celem Standardów Ochrony Małoletnich jest:
 - 1) zwrócenie uwagi Pracowników, Wykonawców zewnętrznych oraz rodziców małoletnich na konieczność podejmowania wzmożonych działań na rzecz ochrony małoletnich przed krzywdzeniem;
 - 2) określenie zakresu obowiązków Pracowników w działaniach podejmowanych na rzecz ochrony małoletnich przed krzywdzeniem;
 - 3) wypracowanie adekwatnej procedury do wykorzystania podczas interwencji w przypadku podejrzenia krzywdzenia małoletnich.
2. Pracownicy w ramach wykonywanych obowiązków zwracają uwagę na czynniki ryzyka krzywdzenia małoletniego oraz stosują zasady określone w Standardach.
3. Niedopuszczalne jest stosowanie przez Pracowników wobec małoletniego jakiegokolwiek formy przemocy.
4. Ze Standardami zapoznawani są: Pracownicy, Wykonawcy zewnętrzni i ich pracownicy, a także małoletni i ich rodzice.
5. Dyrektor wyznacza Koordynatora Standardów w osobie Kierownika Fabryki Kultury.
6. Podstawową zasadą relacji między małoletnimi a Pracownikami jest działanie dla dobra małoletniego, z poszanowaniem jego godności, z uwzględnieniem jego emocji i potrzeb oraz w jego najlepszym interesie.
7. Pracownicy działają wyłącznie w ramach obowiązującego prawa, przepisów wewnętrznych obowiązujących w Fabryce Kultury w Redzie oraz swoich uprawnień i kompetencji.
8. Standardem jest utrzymywanie profesjonalnej relacji z małoletnimi i reagowanie względem nich w sposób niezagrażający, adekwatny do sytuacji i sprawiedliwy wobec innych małoletnich.
9. Standardem jest zachowanie cierpliwości i szacunku w komunikacji z małoletnimi, podkreślające zrozumienie dla uczuć przeżywanych przez nich i okazujące zainteresowanie, wsparcie i gotowość do rozmowy.
10. Standardem jest działanie w sposób otwarty i przejrzysty dla innych, aby zminimalizować ryzyko błędnej interpretacji zachowania.
11. W relacji Pracowników z małoletnimi niedopuszczalne jest w szczególności:
 - 1) stosowanie wobec małoletniego przemocy w jakiegokolwiek formie, w tym stosowanie kar fizycznych, wykorzystywanie relacji władzy lub przewagi fizycznej (zastraszanie, przymuszanie, groźby);
 - 2) zawstydzanie, upokarzanie, lekceważenie i obrażanie;
 - 3) podnoszenie głosu, krzyczenie, chyba że wymaga tego sytuacja niebezpieczna (np. ostrzeżenie), wywoływanie lęku;
 - 4) zachowywanie się w obecności małoletnich w sposób niestosowny, np.: poprzez używanie słów wulgarnych, czynienie obraźliwych uwag oraz nawiązywanie w wypowiedziach do atrakcyjności seksualnej;
 - 5) dotykania małoletnich w sposób, który mógłby zostać nieprawidłowo zinterpretowany;
 - 6) kontakt fizyczny, który mógłby być niejawnym bądź ukrywanym, wiążącym się z jakąkolwiek gratyfikacją bądź wynikającą z relacji władzy;

- 7) ujawnianie danych szczególnych kategorii dotyczących małoletniego, wyszczególnionych w art. 9 ust. 1 *Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE* (Dz.U. UE.L. z 2016 r. Nr 119 poz. 1), zwanym RODO, obejmujących pochodzenie rasowe lub etniczne, poglądy polityczne, przekonania religijne lub światopoglądowe, przynależność do związków zawodowych, oraz przetwarzanie danych genetycznych, danych biometrycznych w celu jednoznacznego zidentyfikowania osoby fizycznej lub danych dotyczących zdrowia, seksualności albo orientacji seksualnej tej osoby;
 - 8) ujawnianie informacji wrażliwych (wizerunek, informacja o sytuacji rodzinnej, medycznej, prawnej, itp.) dotyczących małoletniego wobec osób nieuprawnionych,
 - 9) utrwalanie wizerunku małoletniego (filmowanie, nagrywanie głosu, fotografowanie) dla potrzeb prywatnych pracownika;
 - 10) proponowanie małoletnim alkoholu, wyrobów tytoniowych ani nielegalnych substancji psychoaktywnych, spożywanie ich wspólnie z małoletnimi lub w ich obecności;
 - 11) zapraszanie małoletnich do swojego miejsca zamieszkania;
 - 12) nawiązywanie kontaktów z małoletnimi poprzez przyjmowanie bądź wysyłanie zaproszeń w mediach społecznościowych.
12. Pracownikom nie wolno utrwalać ani umożliwiać nikomu utrwalania wizerunku małoletniego (filmowanie, fotografowanie, nagrywanie głosu) bez pisemnej zgody rodzica małoletniego.
 13. Materiały zawierające wizerunek małoletnich przechowuje się w sposób zgodny z prawem i bezpieczny.
 14. Jeżeli wizerunek małoletniego stanowi jedynie szczegół całości, takiej jak: zgromadzenie, krajobraz, publiczna impreza, zgoda rodzica/opiekuna prawnego małoletniego na utrwalanie wizerunku małoletniego nie jest wymagana.
 15. Małoletni traktują się nawzajem z szacunkiem oraz uwzględniają we wzajemnych kontaktach swoją godność i potrzeby.

Rozdział 4.

Zasady bezpiecznej rekrutacji

1. Fabryka Kultury w Redzie dba, aby wszyscy Pracownicy posiadali odpowiednie kwalifikacje do pracy z dziećmi oraz nie stanowili dla nich zagrożenia.
2. Rekrutacja Pracowników odbywa się zgodnie z zasadami bezpiecznej rekrutacji, wynikającymi w szczególności z art. 21 ustawy z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich (t.j. Dz.U. z 2024, poz. 560). Wymagane od kandydata na Pracownika oraz od Pracownika stosowne oświadczenia, o których mowa w cyt. przepisie, składane są według wzorów określonych w **Załącznikach nr 1 i 2** do niniejszych Standardów.

3. Pracownik potwierdza zapoznanie się z treścią niniejszych Standardów w stosownym oświadczeniu, którego wzór stanowi **Załącznik nr 3 do Standardów**.
4. Wykonawcy zewnętrzni, wykonując obowiązki pracodawcy w stosunku do zatrudnionych osób, bez względu na podstawę ich zatrudnienia, mających kontakt z małoletnimi w ramach świadczonych na rzecz Fabryki Kultury w Redzie usług, stosuje zasady określone w ust. 1 - 2 powyżej.

Rozdział 5.

Procedury reagowania w przypadku podejrzenia, że małoletni doświadcza krzywdzenia

1. Pracownicy posiadają wiedzę i w ramach wykonywanych obowiązków zwracają uwagę na czynniki ryzyka i symptomy krzywdzenia małoletnich oraz stosują zasady określone w Standardach.
2. W przypadku zaistnienia zdarzenia, w wyniku którego doszło do uszczerbku na zdrowiu, wykorzystania seksualnego i/lub innych zachowań wyczerpujących znamiona przestępstwa ściganego z urzędu, Pracownik lub Koordynator powiadamia Policję lub sąd rodzinny.
3. W przypadku uzyskania informacji o krzywdzeniu małoletniego lub podejrzenia krzywdzenia małoletniego, Pracownik ma obowiązek zawiadomić o powyższym Koordynatora Standardów. Z zawiadomienia Koordynator sporządza notatkę służbową i podejmuje dalsze działania, w szczególności poprzez poinformowanie rodziców małoletniego o powziętych informacjach oraz przekazanie ich właściwej miejscowo i rzeczowo instytucji (tj. ośrodek pomocy społecznej, dzielnicowy, centra pomocy dziecku, ośrodki wsparcia, organizacje pozarządowe, policja, sąd rodzinny, centrum interwencji kryzysowej, placówki ochrony zdrowia);
4. Małoletni oraz jego rodzic ma prawo zgłosić Koordynatorowi Standardów każdy przypadek krzywdzenia małoletniego przez Pracownika Fabryki Kultury. W takim przypadku Koordynator ma obowiązek wszcząć procedurę, o której mowa w ust. 3 oraz powiadomić przełożonego Pracownika w celu przeprowadzenia postępowania wyjaśniającego i w razie zaistnienia takiej konieczności – wyciągnąć konsekwencje służbowe.
5. Koordynator Standardów prowadzi Rejestr zdarzeń podejrzenia krzywdzenia lub krzywdzenia małoletnich, którego wzór stanowi **Załącznik Nr 4 do Standardów**.
6. Standardem jest:
 - 1) przeszkolenie Pracowników w obszarze prawnego i społecznego obowiązku zawiadamiania instytucji o możliwości popełnienia przestępstwa, ze szczególnym uwzględnieniem przestępstw na szkodę małoletnich;
 - 2) udostępnienie Pracownikom wykazu danych adresowych lokalnych placówek pomocowych, zajmujących się ochroną dzieci oraz zapewniających pomoc w sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia i współpraca z tymi instytucjami,
 - 3) udzielanie małoletnim i ich rodzicom informacji o instytucjach, stowarzyszeniach i fundacjach udzielających pomocy małoletnim w sytuacji krzywdzenia, w tym udzielanie informacji o telefonach zaufania dla dzieci i młodzieży.
7. W przypadku uzasadnionego podejrzenia krzywdzenia małoletniego przez innego małoletniego Pracownik powinien w miarę możliwości wyeliminować niepożądane zachowanie bez wpływu na zdrowie psychiczne i fizyczne małoletniego krzywdzonego, a następnie postępować zgodnie z procedurą określoną w ust. 3 niniejszego Rozdziału.

Rozdział 6.

Monitoring

1. Fabryka Kultury w Redzie co najmniej raz na 2 lata dokonuje oceny Standardów w celu zapewnienia ich dostosowania do aktualnych potrzeb oraz zgodności z obowiązującymi przepisami.
2. Koordynator jest osobą odpowiedzialną za realizację Standardów, reaguje na ich naruszenie oraz koordynuje zmiany w Standardach, a także na bieżąco monitoruje i okresowo weryfikuje zgodność prowadzonych działań z przyjętymi zasadami ochrony dzieci, dokonując co najmniej raz na dwa lata oceny Standardów, by dostosować je do aktualnych potrzeb i obowiązujących przepisów.
3. Wnioski z przeprowadzonej oceny są dokumentowane w formie notatek służbowych, a zmiany w Standardach wprowadzane są w trybie właściwym dla ich wprowadzenia.
4. Osoba odpowiedzialna za realizację Standardów może powołać zespół koordynujący, jeśli uzna, że przyczyni się on do lepszej realizacji Standardów bądź jego powołanie pozwoli na szybsze reagowanie w sytuacji, gdy Standardy wymagać będą aktualizacji.
5. Monitoring i ewaluacja Standardów prowadzona będzie w oparciu o analizę dokumentacji wewnętrznej i korespondencji międzyinstytucjonalnej, przepisów prawa, obserwację, analizę ilościową i jakościową zgłoszeń, diagnozę czynników ryzyka oraz uwagi Pracowników.
6. Pracownicy mogą przekazywać swoje uwagi i proponować zmiany względem uregulowań zawartych w Standardach.

Rozdział 7.

Polityka ochrony danych osobowych małoletnich

1. Standardem jest przetwarzanie danych osobowych zgodnie z prawem, rzetelnie i przejrzystość dla osoby, której dane dotyczą;
 - a. odbywa się w konkretnych, wyraźnych i prawnie uzasadnionych celach;
 - b. jest adekwatne, stosowne oraz ograniczone do tego, co niezbędne do celów, w których są przetwarzane;
 - c. dane osobowe są prawidłowe i w razie potrzeby uaktualniane, a dane osobowe, które są nieprawidłowe w świetle celów ich przetwarzania, są niezwłocznie usunięte lub sprostowane;
 - d. jest przechowywane w formie umożliwiającej identyfikację osoby, której dotyczą, przez okres nie dłuższy, niż jest to niezbędne do celów, w których dane te są przetwarzane zgodnie z Instrukcją Kancelaryjną (kat. 5520 - Zapewnienie bezpieczeństwa mieszkańcom powiatu i osobom przebywającym czasowo na terenie powiatu);
 - e. odbywa się w sposób zapewniający odpowiednie bezpieczeństwo danych osobowych, w tym ochronę przed niedozwolonym lub niezgodnym z prawem przetwarzaniem oraz przypadkową utratą, zniszczeniem lub uszkodzeniem, za pomocą odpowiednich środków technicznych lub organizacyjnych.
2. Standardem jest spełnienie obowiązku informacyjnego, o którym mowa w art. 13 i 14 RODO przed rozpoczęciem przetwarzania.
3. Standardem jest respektowanie praw osób, których dane są przetwarzane, np. udzielania informacji co do celów, sposobów, źródeł, zakresu przetwarzania danych osobowych, spełniania żądań sprostowania, uaktualnienia albo uzupełnienia czy też czasowego wstrzymania ich przetwarzania.
4. Przetwarzanie danych osobowych małoletnich jest zgodne z prawem wyłącznie wtedy, gdy:

- a. Rodzic lub opiekun prawny małoletniego, którego dane dotyczą, wyrazi zgodę na ich przetwarzanie, gdy przepisy prawa przewidują zbieranie zgód;
 - b. przetwarzanie jest niezbędne do wykonania umowy, której stroną jest osoba, której dane dotyczą lub jest konieczne do podjęcia działań na żądanie osoby, której dane dotyczą, przed zawarciem umowy;
 - c. przetwarzanie jest niezbędne do wypełnienia obowiązku prawnego ciążącego na administratorze;
 - d. przetwarzanie jest niezbędne do wykonywania zadania realizowanego w interesie publicznym.
5. Zgłoszenia incydentów lub zdarzeń zagrażających dobru małoletniego przechowywane są przez Koordynatora Standardów przez okres 5 lat od zakończenia roku kalendarzowego, w którym zgłoszenie nastąpiło.

Rozdział 8.

Postanowienia końcowe

1. Ogłoszenie Standardów następuje poprzez ich opublikowanie w Biuletynie Informacji Publicznej Fabryki Kultury w Redzie i stronie internetowej www.fabrykakultury.pl.
2. Standardy dostępne będą także u Koordynatora Standardów.

.....
miejsowość i data

OŚWIADCZENIE

Na podstawie art. 21 ust. 5 i 8 ustawy z dnia 13 maja 2016r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich (t.j.: Dz. U. z 2023r., poz. 1304 z późn. zm.) **oświadczam**, że w ciągu ostatnich 20 lat zamieszkiwałam-em / nie zamieszkiwałam-em* na terenie innych niż Rzeczpospolita Polska i państwo mojego obywatelstwa państwach, tj.: w następujących państwach:

1.
2.
3.

Jednocześnie **przedkładam** informację z rejestrów karnych wskazanych wyżej państw, uzyskiwaną do celów działalności zawodowej lub wolontariackiej związanej z kontaktami z dziećmi.

Oświadczam, że jestem świadoma/świadomy* odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia.

***niewłaściwe skreślić;**

.....
podpis

.....
miejsowość i data

OŚWIADCZENIE

Na podstawie art. 21 ust. 7 i 8 ustawy z dnia 13 maja 2016r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich (t.j.: Dz. U. z 2023r., poz. 1304 z późn. zm.) **oświadczam**, że:

- prawo państwa, w którym zamieszkiwałem w ciągu ostatnich 20 lat, nie przewiduje sporządzenia informacji do celów działalności zawodowej lub wolontariackiej związanej z kontaktami z dziećmi;*
- państwo, w którym zamieszkiwałam/zamieszkiwałem* w ciągu ostatnich 20 lat, nie prowadzi rejestru karnego.*

Jednocześnie **oświadczam**, że nie byłam/nie byłem* prawomocnie skazana/skazany* za czyny zabronione odpowiadające przestępstwom określonym w rozdziale XIX i XXV Kodeksu karnego, w art. 189a i art. 207 Kodeksu karnego oraz w ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii oraz nie wydano wobec mnie innego orzeczenia, w którym stwierdzono, iż dopuściłam się/dopuściłem się* takich czynów zabronionych, oraz że nie ma obowiązku wynikającego z orzeczenia sądu, innego uprawnionego organu lub ustawy stosowania się do zakazu zajmowania wszelkich lub określonych stanowisk, wykonywania wszelkich lub określonych zawodów albo działalności, związanych z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem, świadczeniem porad psychologicznych, rozwojem duchowym, uprawianiem sportu lub realizacją innych zainteresowań przez małoletnich, lub z opieką nad nimi.

Oświadczam, że jestem świadoma/świadomy* odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia.

***niewłaściwe skreślić;**

.....
podpis

.....
miejsowość i data

OŚWIADCZENIE

Ja, niżej podpisany/a(imię i nazwisko)
oświadczam, że zapoznałem/łam się ze STANDARDAMI OCHRONY MAŁOLETNICH
PRZED KRZYWDZENIEM obowiązującymi w Fabryce Kultury w Redzie i zobowiązuję
się do ich stosowania i przestrzegania.

.....
podpis

STANDARDY OCHRONY MAŁOLETNI PRZED KRZYWDZENIEM

(wersja skrócona)

Fabryka Kultury w Redzie organizuje różnego rodzaju zajęcia i wydarzenia kulturalne i edukacyjne dedykowane dzieciom i młodzieży, zapewnia również młodzieży ze szkół ponadpodstawowych odbywanie praktyk uczniowskich i organizuje aktywności z udziałem młodzieży.

W związku z wejściem w życie przepisów prawnych, wzmacniających ochronę małoletnich przed krzywdzeniem, sporządziliśmy dokument pod nazwą „Standardy Ochrony Małoletnich przed krzywdzeniem”, czyli Was dzieci/młodzieży, po to, aby zapewnić Wam bezpieczeństwo, ochronę Waszej godności i poszanowanie Waszych praw.

Standardy te określają prawa i obowiązki zarówno Wasze jak i osób dorosłych sprawujących opiekę nad Wami.

Każdy pracownik naszej instytucji w stosunku do Was, ale również Wy w stosunku do pracownika, powinniście odnosić się z szacunkiem, godnością i poszanowaniem.

Nikt nie może Was bić, szturchać, popychać, zawstydząć, upokarzać, lekceważyć, obrażać ani dotykać w sposób, który może być uznany za nieprzyzwoity lub niestosowny. Niedopuszczalne jest też używanie wulgaryzmów. Osobom dorosłym nie wolno używać wobec Was wulgarnych słów, gestów i żartów, czynić obraźliwych uwag, kierować wypowiedzi dotyczących aktywności lub atrakcyjności seksualnej oraz wykorzystywać władzę lub przewagę fizyczną nad Wami. Zakazane jest zastraszanie, przymuszanie i groźby. Osoba dorosła nie może Wam proponować alkoholu, wyrobów tytoniowych ani nielegalnych substancji, jak również używać ich w Waszym towarzystwie. Nikt nie może również na Was krzyczeć, chyba, że w ten sposób chce ostrzec Was przed niebezpieczeństwem.

Dorosły powinien unikać kontaktu fizycznego wobec Was, chyba, że potrzebujecie pomocy bądź gdy zagrożone jest Wasze bezpieczeństwo.

Osoby sprawujące nad Wami opiekę będą zwracać szczególną uwagę na właściwe i poprawne relacje jakie zachodzą pomiędzy Wami w czasie trwania wydarzeń czy zawodów sportowych i jeżeli zauważą u Was jakiegokolwiek symptomy krzywdzenia przez Was innych uczestników wydarzenia, niewłaściwe i niedozwolone zachowanie, takie jak np. znęcanie się fizyczne, psychiczne, znieważanie, upokarzanie, lekceważenie, obrażanie czy zawstydzanie lub używanie wulgaryzmów, krzyczenie, stosowanie gróźb i zastraszanie lub inne niedozwolone zachowania wyżej niewymienione, będą miały obowiązek Was upomnieć, a w przypadku braku osiągnięcia zamierzonego skutku podjąć dalszą interwencję, zgłaszając sytuację Waszym rodzicom lub opiekunom.

Dorośli uznając Wasze prawo do prywatności i ochrony dóbr osobistych korzystając z urządzeń elektronicznych nie mogą nagrywać Waszych rozmów, nie wolno im także utrzymywać i upubliczniać Waszego wizerunku. Takie same zasady dotyczą Was wobec naszych Pracowników.

W przypadku doświadczenia jakiegokolwiek z wymienionej form krzywdzenia, czy to ze strony dorosłego czy innego dziecka, a także gdy będziesz świadkiem krzywdzenia innych, zgłoś to innemu dorosłemu: rodzicowi, nauczycielowi, pedagogowi lub psychologowi szkolnemu, dyrektorowi szkoły lub placówki, opiekunowi lub naszemu pracownikowi. W przypadku powzięcia informacji o doświadczeniu przez Was krzywdy, zostanie uruchomiona odpowiednia procedura wobec osób dopuszczających się niedozwolonych czynów.